

Фіксація ходу і результатів обшуку здійснюється на заключній стадії проведення обшуку. Протокол є основним документом, в якому фіксуються результати обшуку. В ньому зазначається, що видано добровільно, що і де знайдено, як і де зберігалось знайдене. Результати обшуку можуть бути додатково зафіксовані фотозйомкою, і тоді до протоколу додаються фототаблиці із зображенням місць приховання предметів, сховищ, тайників і виявлених предметів.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Криміналістика: підруч. В.Ю. Шепітько. В.О. Коновалова, В.А. Журавель \ за ред. В.Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. К.: Ін Юре, 2016. 640 с.

3. Чаплинський К.О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС, 2006. 416 с.

Одержано 03.06.2024

Ольга Максимівна БЕРЕЖНА,

курсантка навчальної групи Ф1-305

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Вікторія Ігорівна БОНДАРЕНКО,

ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юрій Володимирович ОРЛОВ,

завідувач кафедри кримінального права

і кримінології факультету № 1 Харківського національного

університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ФЕНОМЕН ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Торгівля людьми, поряд із такими тяжкими правопорушеннями, як незаконний обіг наркотичних засобів, зброї та іншими, є глобальною проблемою у сучасному світі. Вона порушує основоположні та фундаментальні права, які гарантує Конституція – право на волю та особисту недоторканість, свободу пересування, повагу, вільний вибір місця проживання. На сьогоднішній день цей злочин досягнув міжнародного характеру, охопивши всі держави, в тому числі і Україну.

Сучасні форми експлуатації та нові виклики, з якими довелось зіштовхнутися українцям, створюють загрозу потрапляння у ситуацію торгівлі людьми практично всіх соціальних груп населення. Низка факторів, які впливають на поширення цієї загрози, а саме: міжнародний збройний конфлікт на території нашої країни, підвищення рівня мобільності населення, поява внутрішньо переміщених осіб та пов'язані з цим трудові міграції населення, економічна нестабільність, зростання рівня безробіття, сприяють, на жаль, поширенню випадків учинення цього правопорушення.

Тож вивчення проблеми торгівлі людьми як явища, що несе загрозу суспільству в цілому, є необхідним використання системного підходу, на підставі якого феномен торгівлі людьми необхідно розглядати як цілісну структуру й разом із тим як процес, що постійно змінюється.

Розгляд торгівлі людьми зі сторони кримінального-правового підходу включає аналіз положень існуючого законодавства, яке регулює цю сферу, виокремлення особливостей складу кримінального правопорушення і виділення кваліфікуючих ознак.

Торгівля людьми належить до правопорушень, що мають міжнародний характер, тому криміналізація торгівлі людьми у національному законодавстві має відповідати вимогам міжнародних нормативно-правових актів, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Основним міжнародно-правовим документом, що заклали основу сучасної системи протидії торгівлі людьми, є Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року.

Міжнародно-правові акти, що регламентують заходи з протидії торгівлі людьми, до яких приєдналася Україна, вимагають не лише криміналізації цього явища, а й безпосередньої імплементації в національне законодавство та правозастосовну практику. Для забезпечення виконання цих вимог 20 вересня 2011 року було прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми», який набув чинності 15 жовтня 2011 року.

Положення Закону України «Про протидію торгівлі людьми» дає таке визначення торгівлі людьми: «Здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переходування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища

або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином» [1].

Розвиток кримінального законодавства України у сфері протидії торгівлі людьми свідчить, що з моменту криміналізації цього правопорушення назва та зміст статей Особливої частини Кримінального кодексу, які встановлюють відповідальність за його вчинення, неодноразово змінювалися та доповнювалися.

Наразі єдиною статтею, що передбачає покарання безпосередньо, у буквальному значенні за торгівлю людьми, є ст. 149 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, яка була наближена до міжнародних стандартів протидії торгівлі людьми, а саме: до положень статті 3 Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, ратифіковану Україною у 2004 році. Зміни та доповнення відбулись на підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення у заняття проституцією» від 12 січня 2006 року, а в подальшому – у 2018 році на підставі Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами».

Відповідно до положення ч. 1 ст. 149 Кримінального Кодексу України законодавець визначає торгівлю людьми шляхом перелічення діянь, що входять до її складу: «Торгівля людьми, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію» [2].

Водночас, догматичне, кримінально-правове визначення торгівлі людьми, що зафіксоване у ст. 149 КК України, не дає достатньо повного та адекватного уявлення про цей кримінальний феномен в умовах збройного конфлікту. Справа в тому, що низка випадків, які за формальними ознаками підпадають під ст. 149 КК України, враховуючи контекст збройного конфлікту, кваліфікуються за ст. 438 КК України. Мова йде як про незаконне переміщення людей з політичною метою (фактичну уречевлення людей, використання їх з метою пропаганди), так брутальний продаж людей у формі звільнення незаконно утримуваних цивільних осіб або військовополонених в обмін на грошову винагороду [3, с. 148]. Ці випадки також слід віднести до торгівлі людьми у його функціонально широкому, кримінологічному розумінні.

Отже торгівля людьми постає складним соціально-правовим феноменом, в структурі якого можливо виділити два блоки кримінальних практик: ординарна торгівля людьми (діяння, передбачені ст. 149 КК України) та воєнно-контекстуальна торгівля людьми (випадки незаконного переміщення, угод щодо людей, ознаки яких відповідають воєнним злочинам або злочинам проти людяності).

Список бібліографічних посилань

1. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

3. Бодаренко В. І. Торгівля людьми в умовах війни в Україні як кримінологічний феномен. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 142–152. DOI: <https://doi.org/10.32631/vsa.2024.1.11>.

Одержано 03.06.2024

Тимур Олегович БУГАЄНКО,

курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців підрозділів Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сергій Володимирович БАБАНІН,

доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВИДИ ПОКАРАНЬ

Кримінальне право передбачає різноманітні види покарань, спрямованих на запобігання кримінальним правопорушенням, відшкодування завданої шкоди та відновлення суспільного порядку. Ці види покарань можуть бути застосовані в залежності від серйозності та характеру кримінального правопорушення

Позбавлення волі, або ув'язнення, є одним із найбільш поширених видів покарання у кримінальному праві. Воно полягає в позбавленні особи свободи та утриманні її в спеціальних установах, таких як в'язниці чи колонії. Тривалість ув'язнення може варіюватися від кількох днів до пожиттєвого ув'язнення.[1, с. 52].